
Jubileji

Dr. Milan Ževart - sedemdesetletnik

Dne 16. aprila 1997 je naš kolega profesor dr. Milan Ževart praznoval sedemdesetletnico rojstva. Rodil se je v kmečki družini v Podkraju pri Velenju. Osnovno šolo je obiskoval v Velenju, od leta 1938 gimnazijo v Celju, nato pa mu je šolanje prekinila nemška okupacija. Ta je s svojo trdo, protislovensko, raznarodovalno politiko leta 1943 pognala mladega, zelo zavednega slovenskega dijaka v odpor, v katerem je vztrajal do konca vojne. Šolanje je leta 1945 nadaljeval na isti gimnaziji in ga uspešno končal z veliko maturo leta 1947. Jeseni 1947 se je vpisal na Filozofsko fakulteto v Ljubljani in po petih letih marljivega študija leta 1952 diplomiral iz zgodovine in zemljepisa.

Po diplomi se je dr. Ževart zaposlil na klasični gimnaziji v Mariboru in poučeval zgodovino in zemljepis ter je bil tudi sodelavec Zavoda za prosvetno-pedagoško službo oziroma inšpektor za zgodovino in zemljepis. Kot se dr. Ževart rad toplo spominja svojega ravnatelja, profesorja Jožeta Košarja, poznejšega uglednega ravnatelja Založbe Obzorja iz Maribora, se tudi bivši dijaki lepo spominajo svojega, takrat mladega in mladostnega profesorja Milana Ževarta. Ob obletnicah mature ga vedno radi povabijo v svoj krog.

Po štirih letih pedagoškega dela je dr. Ževart našel novo delovno področje, ki mu je ostal zvest do upokojitve, namreč delo v Muzeju narodne osvoboditve Maribor. V njem je bil najprej dve leti (1956-1958) kustos in vodja oddelka za narodnoosvobodilni boj, nato pa njegov dolgoletni ravnatelj vse do upokojitve leta 1991. Le malokateri ravnatelj se lahko pohvali s triintridesetletnim obdobjem ravnateljstva. Mislim, da je bilo več razlogov za to, med zanesljivimi tudi ta, da je dr. Ževart imel velik strokovni ugled in se mu mariborski politiki niso vmeševali v kadrovska vprašanja in strokovno delo, kot so to počeli drugod pri nekaterih tovrstnih zavodih. Imel pa je tudi srečno roko pri izbiri muzejskih delavcev, ki ga niso razočarali, saj se je vsak več ali manj izkazal tudi na raziskovalnem področju.

Na muzejskem področju se dr. Ževart ni uveljavil samo kot ravnatelj zavoda, temveč tudi kot poročevalec muzejskih tem iz novejše zgodovine na posvetovanjih po vsej takratni državi; mirno lahko zapišem, da je bil na tem področju najbolj razmišljujoč, preudaren in racionalen. To med drugim dokazuje vrsta dognanih muzejskih razstav, ki jih je muzej pripravil pod njegovim vodstvom. Za primer navajam le dve razstavi: o talcih na slovenskem Štajerskem, pripravljeno po skrbno zbranih poslednjih oziroma poslovilnih pismih talcev in drugem gradivu in po Ževartovi znanstveni razpravi, ter drugo o Štirinajsti diviziji na Štajerskem in Koroškem. Obe si je leta 1974 ogledal tudi predsednik SFRJ. Dr. Ževart si je vedno prizadeval, da bi bile muzejske razstave najverodostojnejše in tudi najbolj prepričljive pričevalke preteklosti. Na muzeologijo je gledal kot na strogo znanstveno vedo v najožji soodvisnosti z zgodovinpisjem. Zato si je prizadeval, da bi bil muzej tudi raziskovalni zavod in je k raziskavam spodbujal tudi svoje muzejske sodelavce in sodelavke.

Najpomembnejše pa je vsekakor Ževartovo zgodovinarsko raziskovalno področje, na katerem se je izkazal kot eden najboljših poznavalcev obdobja nacistične

nemške okupacije in protiokupatorskega, partizanskega, narodnoosvobodilnega odpora in boja na Štajerskem in vzhodnem Koroškem. Odlikuje ga vestnost pri zbiranju zgodovinopisnih virov, njih natančna analiza, razgledano pojansjevanje in preudarno, zanesljivo sklepanje. Odkar je leta 1956 objavil prvi zgodovinopisni članek, ima bibliografija njegovih objavljenih del več kot tristo enot. Najprej se je posvečal raziskavam domače Šaleške doline in takratnega mariborskega okraja ter napisal knjigi *Po sledovih narodnoosvobodilne vojne v mariborskem okraju* (1962) in *Od vstaje do zmage* (1966). Njegova disertacija *Narodnoosvobodilni boj v Šaleški dolini*, obranjena leta 1974 na zgodovinskem oddelku Filozofske fakultete v Ljubljani pod mentorstvom prof. dr. Metoda Mikuža in objavljena leta 1977 ter večkrat nagrajena, je težko dosegljiv vzorec za preučevanje okupacije in NOB na posameznih območjih Slovenije. Postopoma pa je dr. Ževart razširil svoje raziskave tudi na predvojno obdobje (npr. o vojaških uporih v Mariboru, bojevnikih za severno mejo, dr. Karlu Vestovšku) in na vso slovensko Štajersko in vzhodno Koroško, pri čemer pomeni njegova knjiga o Lackovem odredu, objavljena 1988, tudi njegovo najboljše delo s tega področja. Med pomembnejšimi objavami razprav, ki niso izšle v knjižni obliki, so tudi že omenjena razprava o talcih (1965, 1969, 1978), o najvišjem vzponu NOB na Štajerskem leta 1944 (19..), svobodnih partizanskih ozemljih na Štajerskem (1988), Osvobodilni fronti in narodnoosvobodilnem boju na slovenskem Štajerskem, v Mežiški dolini, na območju Dravograda in v Prekmurju leta 1941 (1995), mobilizaciji v nemško vojsko na Spodnjem Štajerskem (1992) itd.

Dr. Ževart je sodeloval pri nekaterih skupnih delih ali jih celo vodil. Zanesljivo ne bi mariborski in celjski muzej brez njegovega vodstva zbrala in pripravila za objavo treh izdaj poslovnih oziroma poslednjih pisem talcev iz okupirane Spodnje Štajerske, za katere je napisal uvodno znanstveno razpravo. Prijetno je bilo sodelovati z njim pri pripravah zbornikov, priročnikov, prevoda in dopolnitve belgijske Enciklopedije druge svetovne vojne (1982), kot tudi pri Enciklopediji Slovenije, za katero dr. Ževart prispeva levji delež za novejšo zgodovino Štajerske in Koroške. Skrbno spremlja tudi izide pomembnejših knjig iz novejše zgodovine in o njih tehtno poroča v slovenskih znanstvenih revijah, največ seveda v Časopisu za zgodovino in narodopisje, pri katerem je zvest sotrudnik in dolgoletni član uredniškega odbora.

Tretje področje Ževartovega udejstvovanja je pedagoško. Od leta 1960 do upokojitve je bil tudi univerzitetni učitelj. Novejšo zgodovino je najprej predaval na mariborski Višji pedagoški šoli in nato na Pedagoški fakulteti, na kateri je bil od 1975 docent, od 1981 izredni in od 1985 redni profesor. Bil je mentor mnogim študentom pri dodiplomskem in podiplomskem študiju ne samo na mariborski, temveč tudi na ljubljanski univerzi ter tudi mentor in somentor nekaterim doktorandom. Pri predavanjih in mentorskem delu je lahko s pridom uporabljal izkušnje in rezultate svojega več kot štiridesetletnega raziskovanja.

Slavljenca odlikuje tudi miren značaj, ki sobesednikom ne vsiljuje svojih nazorov in svojega znanja ter je vedno pripravljen mirno utemeljiti svoje stališče. Zato je sodelovanje z njim sila prijeto in koristno ter se tudi visoko usposobljen raziskovalec pri njem nauči marsikaj koristnega. Prijetno je biti njegov kolega in prijatelj. Zato mu še toliko bolj od srca voščimo mnogo zdravih in uspešnih let.

Tone Ferenc